

МОМИНСКИ ОБРЕДНИ ХОРА И ИГРИ ПО ВЕЛИКДЕН В ЮГОЗАПАДНА БЪЛГАРИЯ

Д-р Пламена Василева Моралиева

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград

***Резюме:** Статията има за цел да представи специфичните особености на моминската великденска танцувална обредност в Югозападна България. Разглежда се обредната игра „Дрельо“ от с. Никудин, с. Лебница и с. Струмьяни, проследявайки прилики и разлики по отношение на танцовата лексика и драматургично-сюжетната линия. Представят се примери на великденски хора от същите населени места, които са част от сакралната моминска обредност.*

***Ключови думи:** великденска обредност, хора и игри, традиционна култура.*

MAIDEN RITUAL TRADITIONAL DANCES AND EASTER GAMES IN SOUTHWESTERN BULGARIA

PhD Plamena Vasileva Moralieva

Southwestern University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad

Abstract: The article aims to present the specific features of the maiden Easter dance ritual in Southwestern Bulgaria. The ritual dance "Dreljo" from the village of Nikudin, the village of Lebnitsa and the village of Strumyani is examined, tracing similarities and differences in terms of dance vocabulary and dramaturgical plot line. Examples of Easter traditional dances from the same settlements are presented, which are part of the sacred maiden rite.

***Keywords:** Easter ritual, choirs and games, traditional culture*

Празникът Великден попада в един и същ период с този на пролетното равноденствие. Това съвпадение несъмнено се отразява и върху човешкия живот. Календарната обредно-празнична система отговаря на определени периоди на развитие, през които преминава човек. „Тази календарна система представлява своеобразен цикъл, в който смяната на годишните времена, значимите аграрни моменти се засрещат,

кръстосват, дублират с най-важните моменти от жизнения цикъл на човека – раждане, моминство, ергенство, годеж, сватба“ (Илиева 1986: 39). Около тези, значими моменти са се оформили, прегрупирали, модифицирали през времето и достигнали до нас различните традиционни обредни практики с игрови и танцуваелен характер.

Обредните хорà и игри, изпълнявани в дните по Великден, са с вложена в тях продуциращо-брачна¹ тематика. „Важно е да се отбележи, че през този период се извършват обредите, които узаконяват преминаването на ергените и момите във възрастовата група на полово зрелите мъже и жени, които имат право на брачно-семеини отношения“ (Кузманова 1981: 118). За да се случат тези промени в живота на една девойка, тя трябва да премине през поредица от различни обредни дейности. Този процес описва и Анна Илиева с идеята си че, „за да влезе в обществото, от девойката се изисква овладяването на определени умения и навици, включващи изработването на обредния тип поведение, изучаването на лазарските песни и игри и др. Това оставя дълбоки следи в нейната стойка, поведение, начин на движение, на стъпване и т. н. Така „изработена“, „моделирана“, момата влиза в другите обредни женски дейности с песен и танц, отива на мегданското хоро, влиза в живота“ (Илиева 1989: 76). Това твърдение описва накратко, през какво се преминава в този период и каква е целта, която трябва да се достигне.

Моминските обредни игри са с продуциращо-брачна тематика. Пролетно-празничният цикъл е с голямо влияние върху прехода в живота на една девойка. Преди момента, в който ще преминат през всички обреди, извършващи се през тези дни, момичетата все още нямат своето място в обществото, те са деца. Именно тази поредица от обичаи спомага за успешното им социализиране и попадането вече в групата на годните за женитба девойки. Великденските игри и хорà са специфични, те определено се различават от обикновените неделни хорà като функция, емоция и начин на изпълнение. Важно е да се отбележи, че ако не е сключено обредното хоро, то обикновено се води в посока наляво т. е. *ляво хоро*. Този им облик ги отличава категорично от обикновеното празнично или неделно хоро по вид, форма и емоционално присъствие. Една от съществените причини, поради която те се разграничават, е периодът, в който попадат. Изпълняването им в дните на Великите пости подтиква към един по-специфичен начин на танцуване. Забраната за веселие или какъвто и да е друг вид забавления поражда в обществото идеята за създаване на този

---

¹ Терминът е взет от (Миков Л. 1990)

тип хорà и игри. Отличителното по време на танцуване е, че те се изпълняват бавно, без да са натоварени с много танцова лексика, с изключително стегнато тяло, безизразно лице, предавайки сякаш някаква напрегнатост на цялата тази съвкупност от танц – изпълнители – песен. „Това особено състояние на жената при изпълнение на най-простите по хореографски строеж бавни ходени хорà ние възприемаме като старинен обреден женски стил“ (Илиева 1986: 41).

Примери за Великденски обредни игри са: „Дрельо“ (Дрено) (Миков 1990: 109-115), (Илиева 1999: 4-15); „Кралю Портальо“ (Кралю Мадтарю), „Ируменче“, „Ванге Вангушке“ (Миков 1990: 111); „Мара-Лишанка“ (Миков 1990: 115-117); „Ладино хоро“ (Илиева 1999: 7); „Хоро на вџе“, „Филек“, „Вџички“, „Калоян“, „Каролен“, „Робе“ (Илиева 1999: 4-15). Повечето от вариантите са с игрови характер, танцовата лексика е сведена до минимум, но присъства под формата на „ходения“, „притичвания“, разнообразни композиционни форми, образуване на различни серпентини и *змейки*. Дължи се на това, че повечето от изброените игри се разиграват в седмицата преди Великден в дните на Великите пости. В различните населени места наименованията, формата, броят и видът на участниците (дали са само моми или участват и ергени), песните, на които се изпълняват игрите, както времето и мястото на тяхното разиграване, могат да се различават. Функцията им и тяхното смислово значение не се променя. Общото между всички тези момински игри, най-характерното и отличаващото ги от мъжките, е тяхното изпълнение. Песните, на които се разиграват, имат специфично звучене, текст и по смисъл едно и също значение. Могат да бъдат разделени на различни групи: песни, изпълнявани по време на игрите, песни за хорà, поменални (за почитане паметта на мъртвите през годината) и такива с митичен характер, включващи в себе си разкази за самовили, змейове, хали и други митични същества, споменавани редовно в дните около Великден. Най-често игрите са изпълнявани в сключен кръг, хоро наляво (назад), по-рядко полукръг, две редици една срещу друга, както е в играта „Ируменче“ (Илиева 1989: 103-104) или две редици, но заловени с кърпа от двете водачки на групите при развитието на играта „Кралю Портальо“ (Илиева 1989: 97). Всички обредни игри се разиграват под съпровода на песни, изпълнявани от момите, участващи в тях. Тава което се наблюдава при някои от игрите и хората е, че не получава едно разминаване между музика (пеенето) и танц. Този интересен факт е описан от различни изследователи, един от които е А. Илиева: „Песните често са с бавни, опевни, понякога почти безмензурни мелодии. Бавната свободна пулсация на опяването на словото не се синхронизира със също така бавната

равномерна пулсация на стъпването“ (Илиева 1986: 41). При празничните (мегдански) хора обаче традицията се променя с годините, като към песенния съпровод се включват различни свирки или други музикални инструменти, които в миналото не са присъствали. За разлика от обредните игри, празничното хорото се изпълнява надясно (напред) вече в по-живо (весело) темпо. Ясно изразена е границата дясно-ляво, напред-назад, бързо-бавно, добро-зло, живот-смърт, за което пише и Анна Щърбанова. „Движението напред е към добро, за добро, за здраве и живот. Обратното движение „криво“, „възвърнато“, „повърнато“, „връщаната“ назад т. е. наляво, е движение към отвъдното, към смъртта, към влизане в контакт с другия свят, за преборване с лошото, с нечисти духове, със суша, за възстановяване на нарушения ред“ (Щърбанова 1995: 67). Тези норми се спазват стриктно. Те не са свързани само с великденската обредност, но и с почти всяка друга. В песните, които изпълняват, те пеят за преждевременно починали хора от селото, за любени девойки от змей или момци от самодиви. „Така къде по-явно, къде по-опосредствано, в драматургията на празничното хоро е кодиран този неписан сценарий на отдаване на почит към света на мъртвите, на влизане в досег със света „отвъд“. Леви и бавни хора, наред с песните за починалите, са двата начина за общуване с другия свят чрез музика и танц“ (Щърбанова 1995: 67).

Великденските хора се играят още по време на Великите пости, когато са забранени обикновените празнични хора. Но както за всяка забрана или закон има изключение, такова откриваме и тук. Поради нуждата си от веселие и социална комуникация, хората практикуват специфични игри и хора, които да са по-леки и не толкова буйни, с по-опростена хореографска лексика. Те се разиграват предимно в неделните дни, когато обикновените хора са забранени. По традиция в тях участват моми и по-рядко жени и ергени. Обикновено се изпълняват извън селото, по поляни, баири и други местности. Носят най-различни названия. В редица случаи са изградени върху еднотактов мотив с характер на „ходене“, „притичване“ или „тичане“ („буенците“). Наблюдава се едно периодично редуване на стъпки с левия крак пред или зад десния крак, също така и стъпване два пъти отзад, както и други стъпкови и ритмични промени. Анна Илиева въвежда термина „старинен обреден женски стил“, за който пише в статията си „Бавните хора в Българската фолклорна обредност“. В нея тя разделя бавните хора на: ходени хора, слядни хора и леви хора. И в трите групи Анна Илиева пише за стила, вида и формата на хората, свързани с великденската обредност. „Един от най-старинните типове хора в българския обреден танцов фолклор, носещи

богата гама от древни смисли, са бавните женски „ходени“, „пеяни“ хорà, изпълнявани в кръг, най-често сключен“ (Илиева 1986: 39)².

Моминска великденска игра „Дрельо“ в Югозападна България

Една от великденските момински игри, насочваща към себе си силно внимание от страна на изследователи, е обредната играта „Дрельо“. Изградена е на основата на *ходените*, *пеяни* хорà и по вид има игрови характер. Изпълнява се след Великден, най-често в четвъртък или до седмица след празника. В населените места, в които се прави обредът „Дрельо“, се знае, че с него се закрива Великден. Играта бива разглеждана през годините, описвана в много селища главно в Югозападна и Югоизточна България. В различните варианти на обредната игра „Дрельо“ се наблюдава разнообразие в участниците и разиграваните персонажи, както и използването на определен набор от атрибути. Обичаят има за цел социализиране на изпълнителите, които участват в него. Символиката, откривана във великденската моминска игра, е с насочена брачна тематика. Не напразно „Дрельо“ се прави в периода на пролетното равноденствие. Така, както природата обновява своите оплодителни процеси, така и девойката се подготвя за новия живот, за създаване на семейство и деца. Обредната игра „Дрельо“ разглеждам в няколко варианта от различни населени места. Примерите са изведени от емпиричните ми изследвания проведени в с. Никудин, община Струмяни; с. Лебница, община Сандански и с. Струмяни, община Струмяни.

От теренното проучване в село Струмяни информация черпя от респондентите Мита Николова и Гина Богоева. За „Дрельо“, информаторите разказват по лични спомени от преживяното в естествена среда, когато са били моми и са участвали в обредната игра. В обичая участие взимат само моми. Играта се разиграва в следния ред. Девойките образуват кръг като една от тях застава в средата на сключената танцова верига. Избраницата сяда на земята, а до нея се поставя котле с вода и китка. Всички действия, които предстоят да се извършат се разиграват съобразно текста на песента. Например, когато пеят следните фрази: „*Стани, Дрельо, играй Дрельо*“ – момата става и заиграва сама в кръга със същите стъпки, които изпълняват и останалите моми; „*Земь, Дрельо, това котле*“ – взима котлето с вода и продължава да танцува; „*да налиеш студна вода*“ – танцува с котлето; „*да поросиш бело поле*“ – топва китката във водата и поръсва всички моми на хоровада. Играта продължава като девойката, която

---

² Повече информация за видовете хорà и примерите към тях вж. Илиева 1986.

изобразява персонажа *Дрольо*, продължава да поръсва с вода и да танцува до края на песента³. Информаторите Мита Николова и Гина Богоева нямат ясни спомени за танцовата лексика, с която се придвижва хороводната верига и респективно солистичното изпълнение на девойката в центъра на кръга.

В село Никудин местната женска група за автентичен фолклор и Добринка Чапкънова разказват за два варианта на великденската обредна игра. Това са „Дрольо“ и „Дрено“. В обредната игра „Дрольо“, се наблюдават два основни персонажа, а именно *Дрольо* и *Дрольовица*. Момите се подреждат в сключен кръг, като в центъра му застава една от девойките. Тя изпълнява образа на *Дрольовица*. Всички действия се случват, ръководени от текста на изпълняваната песен. Интересното при този вариант на обреда е участието на младеж в него. В миналото това не се е случвало, персонажът на *Дрольо* се е изпълнявал от девойка. Вероятно вследствие на изминалите години и прекъсване на редовната практика на обреда е довело до това изменение. Тук се наблюдава и наличието на реквизит. В играта се използват: гердан, колан (или други предмети, носени като армаган/ подарък за *Дрольовица*), трън⁴ и черга. За по-ясна представа на обреда ще направя съпоставяне на текста от песента с разиграваните действия: „*Мари Дрольовице, пребегнал е Дрольо, пребегнал е Дрольо далек, надалеко, далек, надалеко, горе в чужда земя*“ – момите са наловени в затворен кръг, изпълнявайки „Право хоро“⁵ на песен. Девойката представяща *Дрольовица*, изпълнява същите стъпки като всички останали, но без да пее. „*Ето Дрольо иде, армаган ти носи, шарено герданче*“ – момчето, което изпълнява ролята на *Дрольо*, идва, държейки в ръка голям трън с метната черга върху него, най-отгоре е поставен гердан. Той обикаля около кръга, като подава до три пъти армагана, след което *Дрольовица* го взима и слага на себе си (на врата). Момите през цялото това време не спират да пеят и танцуват. Повтаря се: „*Пребегнал е Дрольо, далек, надалеко, далек, надалеко, горе в чужда земя*“ – текста и танцово действие се повтаря, както в началото. „*Ето Дрольо иде, армаган ти носи, армаган ти носи сърмено коланче*“ – действието се повтаря, както с гердана, но вече заменен с колан. Според източниците, след като *Дрольо* донесе всички дарове, играта

---

³ Да се роди златно жито, (2)
златно жито, бело просо, (2)
да сомелем бело брашно, (2)
да отсеем бело брашно, (2)
да напраим бела погача, (2)
да нахраним сиромаси,
сиромаси сирадчии.

⁴ Представлява голям клон с разклонения.

⁵ Изпълняваното „Право хоро“ е с тритактова танцова фраза с музикален размер 2/4.

приключва. Песента е в музикален размер 2/4, изпълнява се антифонно (на пеене и отпяване).

Следващият вариант, който представя групата за автентичен фолклор от село Никудин, е „Дрено“, изпълняван в третия ден на Великден. В тази обредна игра взимат участие само моми, без участието на мъжки персонаж и без наличие на атрибути, които да са необходими за изпълнението му. Девоjkите отново са заловени в сключен кръг, като в средата е застанала една от тях. Песента⁶, която изпълняват, е в музикален размер 7/8 с първи удължен дял. Както при варианта на „Дрольо“, и тук момите се придвижват с „Право хоро“. Водеща в сюжета на обрeда отново е драматургията на песента. По време на цялостното изпълнение на играта, момите не спират да танцуват и да пеят. Девоjkата, която е в центъра на кръга, изпълнява действията от текста на песента, например: „*Майка ти е, Дрено, умрела, плачи, Дрено, да плачем*“ – момичето започва да плаче. „*Брато ти се, Дрено, ожени, играй, Дрено, да играме*“ – девоjkата заиграва същото хоро като останалите. „*Играй, Дрено, да играме, смей се, Дрено, да се смеем*“ – момичето се засмива. И в двете игри сюжета е ясно изразен в драматургията на песните и всяко предходно действие се ръководи от тях.

В село Лебница се натъкнах на възстановка на обредната игра „Дрельо“, правена за участие в събор за народно творчество „Пирин пее“ през 80-те години на миналия век. По спомени жените се опитаха да възобновят обрeда. Групата, която представя великденската игра, е група за автентичен фолклор в селото с ръководител Славка Костадинова Бърдарова. Участие в проучването взима и Ягода Иванова Захова. Обредната игра се изпълнява в музикален размер 2/4. Тук се наблюдава разлика при танцовата лексика. Този вариант на играта е пример за „ходени хора“ с по-опростен хореографски строеж, или както казва и баба Ягода: „*Зад нога, зад нога да се тапка само не е оро да го заиграеш*.“⁷. Интересен факт, който споделят в с. Лебница за

---

⁶ „Мари Дрено, моме Дрено, слушай, Дрено, що ке ти кажа, (2)
слушай, Дрено, що ке ти кажа, абер дойде от ващо село, (2)
абер дойде от ващо село, майка ти е, Дрено, умрела, (2)
майка ти е, Дрено, умрела, плачи, Дрено, да плачем. (2)
Мари Дрено, моме Дрено, слушай, Дрено, що ке ти кажа, (2)
слушай, Дрено, що ке ти кажа, това било сичко лажа, (2)
играй, Дрено, да играме, слушай, Дрено, що ке ти кажа, (2)
брато ти се, Дрено, ожени, играй, Дрено, да играме, (2)
играй, Дрено, да играме, смей се, Дрено, да се смеем. (2)“

⁷ Великденско хоро от с. Лебница. Разиграва се по време на великденската обредна игра „Дрельо“ само от моми. Музикален размер 2/4. Хват – за пояс. Изпълнява се в затворен кръг, посоката на тялото е към центъра на хорото.

На „раз“ – стъпка с десния крак вдясно.

На „два“ – стъпка с левия крак зад десния.

мъжкия персонаж на *Дрельо* е, че той се изпълнява от момиче, което трябва да е сираче. Облича се в мъжки дрехи, които почти се скриват от листа бъз, с които го окичват. *Дрельовица*, която присъства като персонаж и тук, е облечена с женски дрехи, в някои случаи с цадилка на гърба и задяната⁸ с бебе (кукла). Вместо пафти и се слагат желкини коруби⁹. И в този вариант на обредната игра действията са водени от драматургията на песента¹⁰. В текста се пее: „*Дрельовица плаче, оти Дрельо нема*“ - девойката която е в центъра на кръга кляка и започва да плаче. Останалите моми продължават да пеят и да танцуват. „*Мълчи, Дрельовице, ето Дрельо иде*“ – момите разтварят кръга и *Дрельо* влиза вътре. „*Армаган ти носи, лъскави кондури*“ – *Дрельо* успокоява *Дрельовица*. След това започва ново действие, при което *Дрельо* се опитва да издърпа *Дрельовица* от кръга, взимайки я със себе си. Цялостното изпълнение на великденската обредна игра звучеше до известна степен не достатъчно убедително и несигурно. Жените от групата за автентичен фолклор имаха затруднения при изпълнение на играта, както и при отговаряне на възникналите въпроси в процеса на разиграването ѝ. Думите на Ягода Иванова Захова обясняват в известна степен това тяхно затруднение. Тя споделя следното: „Там в горното село беше, тук не го правят“. Което подкрепя и възможността обредната великденска игра да е пренесена от друго населено място с цел възстановка на обичая.

И в трите населени места великденската обредна игра „*Дрельо*“ или „*Дрено*“ има своите специфични отличителни белези. Те се откриват в изпълнителския състав (дали ще са само девойки или ще участва и ерген), в развитието на различни персонажи и по отношение на танцовата лексика.

Хорà на песен по Великден в Югозападна България

В с. Никудин групата за автентичен фолклор представи различни варианти на великденски хорà. Всички те се разиграват на песен, изпълнявана от момите, които едновременно с това и танцуват. Голяма част от хорàта са с еднотипна структура и танцова лексика като тази на „*Право хоро*“ с тритактова танцова фраза. Това което ги

---

⁸ „Цадилка е ръчно тъкан плат, който се използва за задяване на детето, като се поставя на гърба на жената“ (Атанасов 2023: 90),

⁹ Желкини коруби – черупки от костенурка.

¹⁰ „Ой ти Дрельо, Дрельо, ой ти дрипав Дрельо.

Забегнал е Дрельо на новийо пазар,
Дрельовица плаче, оти Дрельо нема.
Мълчи, Дрельовице, ето Дрельо иде,
армаган ти носи, лъскави папуце.“

определя като великденски е песните на които се изпълняват. Смесовото съдържание на песните е обвързано с великденската обредност. Името на дадена песен респективно определя и името на хорото. Някои от които са: „*Яне сгради нова църква*“, „*Седнала е мома Вела*“, „*Мари Йово*“ и „*В село делии дойдоа*“. Както е в хорото „Кантелина“ от село Марикостиново (Цветков 2000: 180).

Има и примери за великденски хора с по-усложнена танцова лексика. „*Налево оро, надесно*“ е един от тези модели. Хорото се разиграва през втория и третия ден на Великден. Изпълнява се от моми под песенен съпровод. Музикален размер 2/4. Хват – за пояс. Хорото се изпълнява по текста на песента, както следва – в посока надясно танцовата фраза е изградена от 8 такта, в посока наляво танцовата фраза е изградена от 6 такта.

8 танцова тактова фраза - вдясно

Тялото е в посока напред вдясно (по хорото).

1-ви такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „два“ – стъпка с велия крак напред вдясно.

2-ри такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „и“ – стъпка с левия крак напред вдясно.

На „два“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

3-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак напред вдясно.

На „и“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „два“ – стъпка с левия крак напред вдясно.

4-ти такт.

Тялото се обръща с лице напред към центъра на хорото.

На „раз“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „и“ – стъпка с левия крак на място до десния.

На „два“ – стъпка с десния крак на място до левия.

5-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак вляво.

На „два“ – стъпка с десния крак пред левия напред вляво.

6-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак вляво.
На „и“ – стъпка с десния крак пред левия напред вляво.

На „два“ – стъпка с левия крак вдясно.

7-ми такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак назад.

На „и“ – стъпка с левия крак до десния.

На „два“ – стъпка с десния крак на място.

8-ми такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак вляво.

На „и“ – стъпка с десния крак до левия.

На „два“ – стъпка с левия крак до десния.

6 тактова танцова фраза - вляво

1-ви такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „два“ – стъпка с левия крак напред вдясно.

2-ри такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „и“ – стъпка с левия крак на място до десния.

На „два“ – стъпка с десния крак на място до левия.

3-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак вляво.

На „два“ – стъпка с десния крак пред левия напред вляво.

4-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак вляво.

На „и“ – стъпка с десния крак пред левия напред вляво.

На „два“ – стъпка с левия крак вдясно.

5-ти такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак назад.

На „и“ – стъпка с левия крак до десния.

На „два“ – стъпка с десния крак на място.

6-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак вляво.

На „и“ – стъпка с десния крак до левия.

На „два“ – стъпка с левия крак до десния.

Песента, на която се изпълнява хорото, е „Мари Стойно“:

Мари Стойно ситна Стойно,
надесно оро, на де, надесно оро, надесно.
Ке те карам на мал пазар,
надесно оро, на де, надесно оро, надесно.
Ке ти купа много неща,
надесно оро, на де, надесно оро, надесно.
Мари Стойно ситна Стойно,
налево оро, на ле, налево оро, налево.
Ке те карам на мал пазар,
на лево оро на ле на лево оро на лево.
Ке ти купа много неща,
налево оро, на ле, налево оро, налево.
Много неща шам шамия,
налево оро, на ле, налево оро, налево.
Мари Стойно ситна Стойно,
надесно оро, на де, надесно оро, надесно.
Ке ти купа много неща,
надесно оро, на де, надесно оро, надесно.
Много неща що аресаш,
надесно оро, на де, надесно оро, надесно.

Двата варианта на хорото се изпълняват спрямо песента, когато се пее – „надесно оро, на де, надесно оро, надесно“ се разиграва „вариант от 8 такта“, „налево оро, на ле, налево оро, налево“ се изпълнява „вариант от 6 такта“. Песента се пее антифонно (на пеене и отпяване).

Хорото „Бела Недо“ е още един различен и специфичен по свое му пример за великденско хоро. Изпълнява се само от моми през втория и третия ден на Великден. Музикален размер 7/8 с първи удължен дял. Хват – за пояс.

Изходно положение на краката -шеста позиция.

1-ви такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак напред вдясно.

На „два“ – стъпка с левия крак напред вдясно, кръстосана пред десния.

На „три“ – десният крак се отделя от земята.

2-ри такт.

На „раз“ – стъпка с десния крак вдясно.

На „два“ и „три“ – стъпка с левия крак вдясно, без да поема тежестта на тялото.

3-ти такт.

На „раз“ – стъпка с левия крак назад.

На „два“ и „три“ – стъпка с десния крак назад, без да поема тежестта на тялото.

Хорото се изпълнява последователно няколко пъти докато в един момент, спрямо текста на песента, изпълнителите правят половин завъртане (180°) надясно и хорото продължава отново в посока надясно, но вече обърнати с гръб. „На ниво микроструктура хорото е с архитектурни форма, която се развива на принципа на периодичната симетрия – тритактов мотив, който се повтаря многократно“. (Гаров 2022; 33) Този модел на периодична симетрия се повтаря до края на песента в конкретни моменти от текста: „*Не е никнало до ран бел босилък*“, „*Честа ми гора до кон да пладнува*“, „*Женено съм си до жена си имам*“, „*Детето баня до сос врела вода*“.

Описаните хора и игри от населените места село Никудин, село Лебница и село Струмьани представят в частност характерните специфики на обредната моминска великденска дейност за региона. Влизането в пролетния цикъл от обредни дейности съпровожда девойките през сакралното преминаване от детска/ невръстна възраст към тази, която да ги въведе в женитбения период. Изпълнението на великденската игра „Дрельо“ и хората „Налево оро, надесно“, „Бела, Недо“, „Яне сгради нова църква“, „Седнала е мома Вела“, „Мари Йово“ и „В село делии дойдоа“ представят от една страна регионалните особености на великденската моминска танцувална обредност от Югозападна България и от друга спецификите на изпълнение по отношение на музическата и танцувална дейност.

Респонденти:

Славка Костадинова Бърдарова – с. Лебница, община Сандански, родена 1949 г.

Ягода Иванова Захова – с. Лебница, община Сандански, родена 1931 г.

Добринка Чапкънова – с. Никудин, община Струмьани, родена 1944 г.

Гина Димитрова Богоева – с. Струмьани, община Струмьани, родена 1930 г.

Мита Николова Николова – с. Струмьани, община Сандански, родена 1936 г.

Литература:

1. **Атанасов, Данаил** 2023: Танцовата култура на Разложката котловина. София, Издателство „Логис“.
2. **Гаров, Георги** 2022: Архитектонични и процесуални структури в хорото. – В: Хорото, което ни свързва. „М-Прес“ ООД – Севлиево.
3. **Илиева, Анна** 1986: Бавните хора в Българската фолклорна обредност.– Танцово изкуство, № 1-2, 39-64.
4. **Илиева, Анна** 1989: Народният танц в Югозападна България (по въпроса за стила). – В: Единство на българската фолклорна традиция, София, БАН, 1989, 63-116.
5. **Илиева, Анна** 1989: Пролетна танцувална дейност. – В: Регионални проучвания на българския фолклор. Т. 2, София, 1989.
6. **Кузманова, Василка** 1981: За системния характер на пролетните обреди – В: Обреди и обреден фолклор, София, БАН, 115-143.
7. **Миков, Миков** 1990: Български великденски обреден фолклор, София, БАН.
8. **Цветков, Николай** 2000: Танцовия фолклор на Петрич. Петрич.
9. **Щърбанова, Анна** 1995: Танцът като пътуване в света на сакралното. – Български фолклор, № 1 – 2, 64-72.